

حقوق متقابل اعضاء صنعت بوم‌گردی مبتنی بر الگوی نظام بهره‌برداری پایدار در مقاصد بوم‌گردی مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری

استان اصفهان

محمدعلی داوریار^۱

استادیار حقوق، دانشگاه پیام نور، مشهد، ایران

مهدی راست‌قلم

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

شهرام امیری

دکتری تاریخ و مدرس دانشگاه جامع علمی کاربردی اصفهان، اصفهان، ایران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۰۸/۱۱

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۰۵/۰۳

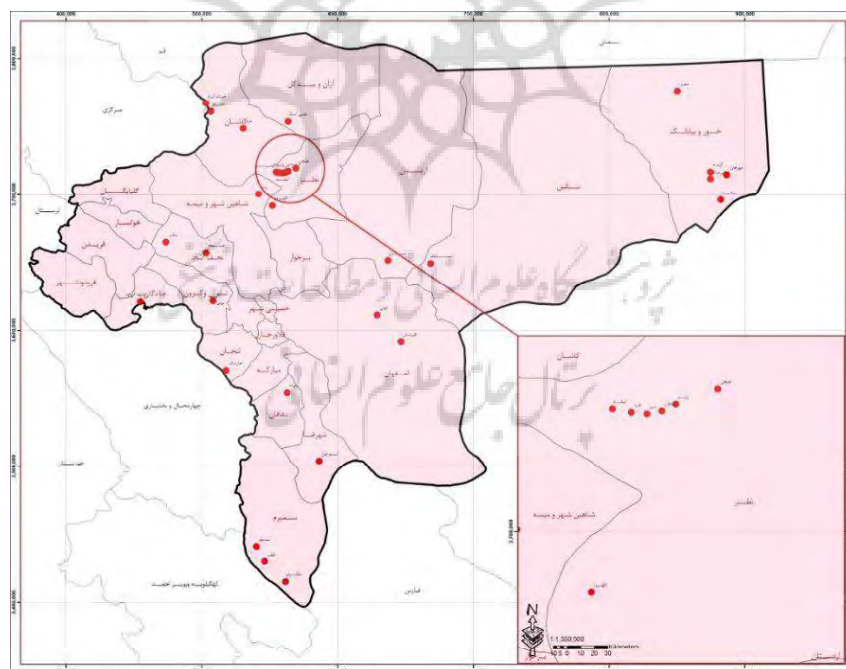
چکیده

اگرچه فعالیت‌های بوم‌گردی و تعداد بوم‌گردان در حال افزایش است اما اظهارات شاهدان عینی و مطالعات نشان می‌دهد که همچنان سهم جامعه محلی از منافع فعالیت‌های بوم‌گردی بسیار ناچیز است. این مسئله دارای تضاد آشکار با تعریف بوم‌گردی پایدار است. الگوی نظام بهره‌برداری پایدار، زمینه افزایش سهم منافع و تحقق حقوق جامعه محلی را از فعالیت‌های بوم‌گردی در مقاصد آن فراهم می‌سازد. الگوی نظام بهره‌برداری پایدار با ایجاد یک چارچوب قانونی و رسمی، بستر تحقق بهره‌مالکانه و موقعیت مناسب جامعه محلی را به‌عنوان یکی از سهامداران فعال و مؤثر در مدیریت تعاملی منطقه میزبان با سایر بخش‌های صنعت بوم‌گردی همچون تورگردانان، دفاتر خدمات مسافرتی و بخش دولتی فراهم می‌سازد. همچنین الگوی نظام بهره‌برداری پایدار یک ابزار پنهانی است که باعث حفاظت منابع طبیعی می‌شود. زیرا جامعه محلی درخواهند یافت که منافع ایشان در گرو حفاظت از منابع طبیعی به‌عنوان جاذبه‌های مقاصد بوم‌گردی است. هدف این مقاله تعیین حقوق متقابل اعضاء صنعت بوم‌گردی بر پایه الگوی نظام بهره‌برداری پایدار در جهت بازساخت رویه مشارکت اقتصادی و اجتماعی جامعه محلی در روستاهای هدف گردشگری استان اصفهان است. روش پژوهش این مقاله بصورت اسنادی، تحلیل محتوا و کاربرد ابزار مصاحبه ساختاریافته با ۲۱ نفر از کارشناسان خبره می‌باشد. نتایج این پژوهش تعیین‌کننده ۴۷ عامل حقوقی برای پنج عضو صنعت بوم‌گردی شامل جامعه محلی، دفاتر خدمات مسافرتی و تورگردانان، بخش دولتی و بوم‌گردان در تقابل با یکدیگر است.

واژگان کلیدی: بوم‌گردی، حقوق اعضاء بوم‌گردی، روستای هدف گردشگری، استان اصفهان

مقدمه

طبق تعریف بوم‌گردی، حفاظت از منابع طبیعی و کمک به بهبود شرایط زندگی جامعه محلی در خلال سفر بوم-گردی الزامی است (TIES, 1990). در حقیقت پایداری مقاصد بوم‌گردی مبتنی بر رضایت سهامداران و تحقق حقوق متقابل آنان به عوامل زیادی وابسته است. با توجه به مدل بوم‌گردی پایدار سدلر، تبیین کامل سهامداران اجتماعی و مسئولیت‌های رفتاری، حقوق و منافع بلندمدت ضروری است (زاهدی، ۱۳۹۰). در کشورهای در حال توسعه به علت سطح پایین دانش و آگاهی از یک طرف و اقتصاد ضعیف جوامع میزبان از طرف دیگر، فراخوانی محتوی توسعه با استفاده از ظرفیت‌های بوم‌گردی مورد نظر قرار گرفته است ولیکن به دلیل فقدان ابزارهای کارا، راهبردهای مناسب مدیریتی و برخی چالش‌های دیگر، همچنان دستیابی به حقوق متقابل و منافع بلندمدت جهت پایداری مقاصد بوم-گردی در هاله‌ای از ابهام است (Holms, 2011). از این رو سهم جامعه محلی و حق آن‌ها از مزایای فعالیت‌های بوم-گردی نیز نامشخص است (راست‌قلم، ۱۳۸۸). الگوی نظام بهره‌برداری پایدار از مقاصد بوم‌گردی تعریف جدیدی است که در آن یک چارچوب و گام مثبت و مؤثر در شکل‌گیری مقاصد بوم‌گردی پایدار با تأکید بر بهبود شرایط زندگی جامعه محلی تشریح می‌گردد. بر اساس برنامه‌ریزی‌های صورت‌گرفته و در حال حاضر استان اصفهان دارای ۲۷ روستای هدف گردشگری است. لذا این روستاها به‌عنوان محیط مطالعه این پژوهش انتخاب شده‌اند. برخی از این روستاها دارای اقامتگاه‌های بوم‌گردی و سنتی بوده و به‌عنوان مقاصد بوم‌گردی شناخته می‌شوند.

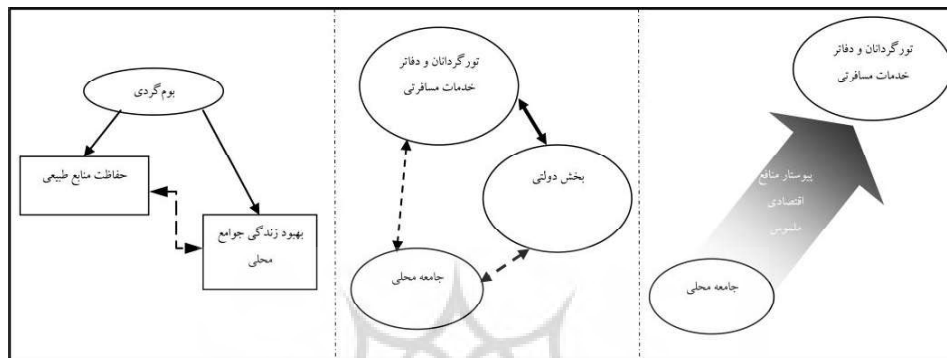

شکل شماره ۱: روستاهای هدف گردشگری استان اصفهان

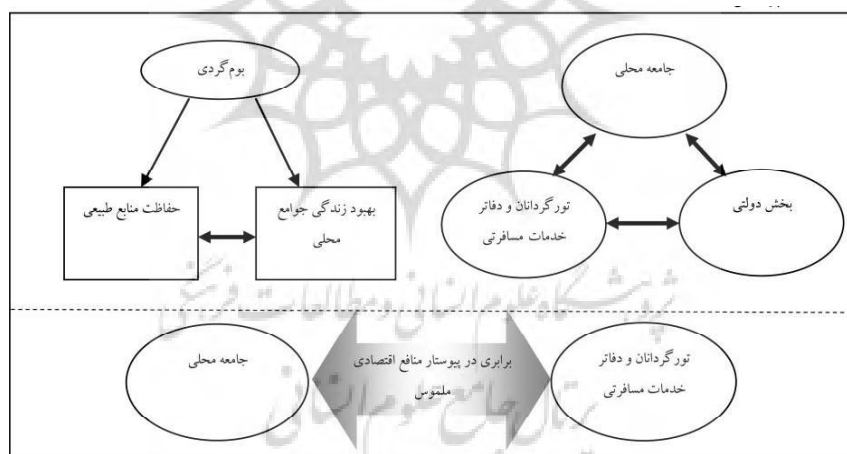
منبع: استانداری اصفهان، سند آمایش گردشگری اصفهان، ۱۳۹۲

مطمئناً دستیابی به تعریفی دقیق از مفهوم الگوی نظام بهره‌برداری پایدار از مقاصد بوم‌گردی با تضمینی برای کلیه ذینفعان آن زمینه تبلور بوم‌گردی جامعه محور را میسر خواهد کرد. آندسته از فعالیت‌های بوم‌گردی که در محدوده

اختیارات جامعه محلی و یا تحت مالکیت آنهاست باعث حفاظت منابع طبیعی خواهد شد. زیرا جامعه محلی منافع خود را در رعایت اصولی حفاظتی منابع طبیعی به عنوان جاذبه های مقاصد بوم گردی می داند. بر این مبنای جامعه محلی فعالانه در حفاظت از منابع طبیعی و جاذبه ها محیط میزبان مشارکت دارد زیرا درآمد اصلی آنان ناشی از سلامت و اصیل بودن جاذبه ها و محیط پیرامون خواهد بود (Kiss, 2009). نظام بهره برداری با ایجاد انگیزه و برنامه مشخص بستر این امر را آماده می کند (شهبازی، ۱۳۷۵). شکل شماره ۲ و شکل شماره ۳، چگونگی وضعیت فعالیت های بوم-گردی را در دو حالت بدون الگو همراه با پیاده سازی الگوی نظام بهره برداری نشان می دهد.

شکل ۲: فعالیت های بوم گردی بدون الگوی نظام بهره برداری پایدار
منبع: یافته های پژوهش

شکل ۳: فعالیت های بوم گردی با الگوی نظام بهره برداری پایدار منبع: یافته های پژوهش
منبع: یافته های پژوهش

بر پایه مطالعات و جستجوهای صورت گرفته، هنوز تعریف دقیقی از مفهوم نظام بهره برداری از مقاصد بوم گردی ارائه نشده ولیکن مطالعات مفیدی درخصوص مشارکت و همیاری جوامع محلی در فعالیت های بوم گردی و بوم-گردی جامعه محور صورت پذیرفته است. شایان ذکر است که در راهنمای بوم گردی جامعه محور، کلیاتی از مفهوم نظام بهره برداری ارائه شده که در ادبیات موضوع به آن اشاره خواهد شد. جهت تبیین اصول اولیه و مفاهیم عمومی نظام بهره برداری برای مسیر این پژوهش، تلاش گشته تا از دستاوردهای مطالعات پیشین استفاده شود. با استناد به خلاصه منابع، سعی شده تا با واکاوی مفاهیم پایه، ارائه تعریفی اولیه از الگوی نظام بهره برداری مبتنی بر تأیید و

تجانس جامعه خبرگان صورت پذیرد. همچنین با تکیه بر مفهوم چرخه حیات مقاصد گردشگری باتلر، فرگشت چرخه بوم‌گردی پایدار در روستاهای هدف گردشگری استان اصفهان تبیین خواهد شد.

صنعت بوم‌گردی دارای پنج عضو در تعاریف رسمی است. دفاتر خدمات مسافرتی، بوم‌گردان، تورگردانان، جامعه محلی و سازمان‌های دولتی مرتبط جمله آن هستند. مطالعات و مشاهدات نشان می‌دهد که نابرابری و عدم تعادل میان بخش‌های ذکر شده در فرایند گردشگری در مناطق میزبان وجود دارد. در کشورهای در حال توسعه به واسطه عدم وجود جایگاه مشخص برای هر کدام از اعضاء صنعت بوم‌گردی، شاهد فقدان مسئولیت‌پذیری شایسته، نقص در ایفای تعهدات و نهایتاً ضعف بنیانی در قانون‌های عملیاتی هستیم (Zeppel, 2012). نتیجه این امر تعامل ضعیف جامعه محلی در مشارکت با سایر بخش‌هاست. در روستاهای هدف گردشگری استان اصفهان که از دسته استان‌های پیشرو در زمینه گردشگری روستایی است این مسئله کاملاً به چشم می‌خورد. به بیان دیگر جامعه محلی دارای جایگاه، شان و وضعیت مناسبی در مدیریت بوم‌گردی مناطق میزبان نیست. بنابراین انتفاع مستقیم (انواع درآمد‌ها) و غیرمستقیم (مزایای توسعه بوم‌گردی) برای جامعه محلی حاصل نمی‌گردد. مزایای اقتصادی مستقیم و ملموس بهترین انگیزه برای مشارکت مؤثر جامعه محلی است (Fennel, 2008). اگرچه مفهوم بوم‌گردی بر کسب درآمد مستقیم ناشی از ارائه خدمات و کالاهای مرتبط تأکید دارد اما به لحاظ ضعف تعاملات بین بخشی و عدم جایگاه تصمیم‌گیری جامعه محلی ای امر به سختی محقق می‌گردد (Zhong, 2012). در روستاهای هدف گردشگری استان اصفهان نیز علی‌رغم وجود تعدادی اقامتگاه بوم‌گردی و حضور بوم‌گردان در آنها اما بیشترین سهم درآمد عاید دفاتر خدمات مسافرتی و تورگردانان می‌گردد.

در این پژوهش، علاوه بر روش اسنادی برای بررسی پیشینه موضوع و بررسی مفاهیم موازی، با پیمایش هیات خبرگان و کاربرد ابزار مصاحبه ساختاریافته عمیق نسبت به جمع‌آوری داده‌های لازم اقدام شد. سپس با بهره‌مندی از روش تحلیل محتوای نظرات جامعه خبرگان، تخلیص و قابل ارائه گشت. در این راستا با ۲۱ نفر از کارشناسان خبره در این زمینه، مصاحبه ساختار یافته صورت و نتایج بصورت جدول تدوین گردید.

ساختار نظام بهره‌برداری

تعاریف زیادی از نظام بهره‌برداری وجود دارد. در واژه‌شناسی، سیستم به معنای طرق مختلف کار، سازمان‌دهی و یا اقدام موارد گوناگونی است که از یک طرح از پیش تعیین شده تبعیت می‌کند. همچنین یک سیستم، شبکه‌ای از عوامل است که دارای ارتباط درون گروهی نیز می‌باشد. واژه بهره‌برداری در بردارنده اقدامات زنجیره‌واره، شامل تولید، طبقه‌بندی و محصولات است. این اصطلاح همچنین دارای معانی متعددی همچون انتفاع از عوامل تولید کالا و خدمات، خدمات نگهداری، فروش و سایر محتوای مرتبط است (Donald et al, 2011). نظام بهره‌برداری برپایه کشاورزی مانند سایر سیستم‌های اجتماعی، دارای ساختار فرایند و عملیات مبتنی بر الگوی عمل و عکس‌العمل است که برآیند آن پایداری و انعطاف‌پذیری توأم است. چهار رکن تولید، نگهداری، سازگاری و نظارت در این نظام بهره‌برداری نهفته است. تولید فرایند اصلی این سیستم است. وظیفه رکن نگهداری، تأمین امنیت و حفاظت ساختار داخلی سیستم است. رکن سازگاری، زمینه‌ساز تطابق بلندمدت سیستم با تغییرات و خرده تغییرات فرایند تولید و کسب انتفاع نظام بهره‌برداری است (سعیدی، ۱۳۸۸، ۱۸۶). در نهایت، نظارت به معنی مدیریت و استفاده از قدرت

برای هماهنگ نمودن فعالیت‌های سیستم و از بین بردن اختلاف داخلی است. در این راستا نظام بهره‌برداری به‌عنوان یک مفهوم قانونی، اجتماعی، فنی و فرایند نظارتی در استفاده و ترکیب عناصر تولید (نیروی انسانی، زمین، آب، سرمایه و مدیریت) تعریف می‌گردد. در سیستم کار و تعاملات اجتماعی با ابتناء بر مجموعه عوامل تولید، نظام بهره‌برداری به‌عنوان یک تسهیلمگر تحقق حقوق افراد به نسبت سهم، بهره‌مالکانه و نقش هر یک در فرایند کسب انتفاع مستقیم از مراحل مختلف تولید محصولات می‌باشد (Mark,2008).

نتایج

نتایج واکاوی مصاحبه‌ها حاکی از آن است که بیشتر از ۸۰٪ خبرگان با اثرات الگوی نظام بهره‌برداری بر فرگشت بوم‌گردی پایدار توافق دارند. همچنین نتایج نشان می‌دهد که بیشتر از ۹۰٪ خبرگان دارای توافق اثر الگوی نظام بهره‌برداری بر افزایش سهم جامعه محلی از فعالیت‌های بوم‌گردی هستند. تحلیل تعاریف نظام بهره‌برداری کشاورزی نشان می‌دهد که مفهوم نظام بهره‌برداری از بسیاری از عناصر اجتماعی، اقتصادی، قانونی و فنی تبعیت می‌کند که بازشناخت این عناصر و تبیین یک چارچوب نظام بهره‌برداری برای هر ناحیه و یا فعالیت دارای اهمیت بالایی است. جهت استفاده بهتر از منابع لازم است برای هر ناحیه نظام بهره‌برداری منطبق با عناصر همان ناحیه تعریف و پیاده‌سازی شود زیرا هر ناحیه و منطقه دارای تفاوت‌های آشکاری با دیگر مناطق چه در نوع فعالیت و چه در خصوصیات اجتماعی و فرهنگی است. در این راستا بایستی توجه ویژه‌ای به ظرفیت‌ها، محدودیت‌ها و شرایط ناحیه هدف از یک طرف و نوع و اهداف فعالیت پایه از طرف دیگر بصورت جداگانه صورت پذیرد. بنابراین جهت دستیابی به ادراک مشترک از الگوی نظام بهره‌برداری بوم‌گردی و تحقق بوم‌گردی پایدار، ضروری است قوانین الزام‌آور وظایف بین ذینفعان در مناطق میزبان مشخص گردد. این امر موجب تشکیل موقعیت برنده-برنده برای کلیه ذینفعان می‌شود (UNDP,2012). با توجه به مطالعات صورت گرفته، کاملاً روشن است که چارچوب‌های مبتنی بر مالکیت عمومی دارای موفقیت و پایداری بیشتری در تولید و توزیع انتفاع است. بر اساس این نکته چارچوب‌های عمومی شامل تعاونی و آژانس‌ها برای پیاده‌سازی فعالیت‌های بوم‌گردی مناسب‌تر است. زیرا شغل اصلی ساکنین دائمی روستائیان و مناطق پیرامونی بر پایه فعالیت‌های کشاورزی است (سعیدی، ۱۳۸۸، ۱۰۴). از طرف دیگر فعالیت‌های بوم‌گردی و گروه دست‌اندرکاران آن در این مناطق دارای تشابه بالایی با جمعیت مذکور بوده و در واقع همسان هستند.

- الگوی نظام بهره‌برداری مقاصد بوم‌گردی

واکاوی داده‌ها نشانی می‌دهد که الگوی نظام بهره‌برداری مجموعه‌ای از چارچوب‌های قانونی، فنی و مدیریتی بین ذینفعان صنعت بوم‌گردی است که فرایند و ترکیب محتوی خدمات (شامل جاذبه‌ها، رفاه، فرصت‌ها و امکانات، منابع انسانی، مدیریت و سرمایه‌گذاری) در قالب سازمان اجتماعی (شامل تعاونی، سازمان و یا عامل کارگزار) است که هدف آن ارائه خدمات صنعت بوم‌گردی با ابتنا بر تعریف واقعی بوم‌گردی پایدار در مناطق میزبان می‌باشد. نظام بهره‌برداری دارای قابلیت تطابق‌پذیری برپایه شرایط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی بوم میزبان است. این نظام بایستی کاملاً بر اصول توسعه و پیشرفت پایدار وفادار باشد. نظام بهره‌برداری مقاصد بوم‌گردی

به‌عنوان یک موضوع قانونی با دارای هم‌راستایی با نظام اصلی جامعه میزبان باشد. در نظام بهره‌برداری کشاورزی عوامل تولید شامل زمین (مزارع)، آب، منابع انسانی، مدیریت و سرمایه است ولیکن در نظام بهره‌برداری مقاصد بوم-گردی، خدمت به محصول، و جاذبه به زمین و آب بدل و جایگزین می‌گردد. سه عامل باقیمانده شامل منابع انسانی، مدیریت و سرمایه به همان نقش وضعیت باقی می‌ماند. یکی از نکات بسیار مهم در نظام بهره‌برداری کشاورزی بحث مالکیت است. عنصر مالکیت راه را برای تولید در ساختار اجتماعی تسهیل می‌کند و در بعد دیگر باعث ایجاد انگیزه در ساختار مدیریت نظام بهره‌برداری می‌گردد (Denman, 2007). در الگوی نظام بهره‌برداری مقاصد بوم-گردی، مالکیت منابع طبیعی در اختیار بخش دولتی است و جنبه عمومی دارد. الگوی نظام بهره‌برداری باید ضمن ایجاد حقوق و بهره مالکانه برای جامعه محلی میزبان در انتفاع از جاذبه‌ها، زمینه تضمین حافظت جاذبه‌ها را برای بخش دولتی فراهم آورد. این مسئله باعث ایجاد انگیزه، مدیریت و پایش جامعه محلی بر جاذبه‌ها را به‌عنوان محل کسب درآمد مهیا می‌سازد. نظام بهره‌برداری از مقاصد بوم‌گردی باید موجب ایجاد رضایت و مقبولیت برای جامعه محلی گردد. البته این رضایت و مقبولیت در ویژگی‌های نقش و موضع هر یک از ذینفعان پنجگانه است (Butler, 1980). شایان ذکر است که توانمندسازی جوامع محلی از طریق فرصت‌های بوم‌گردی باید در راستای اهداف بزرگ‌تر از توسعه و پیشرفت منطقه‌ای باشد. نظام بهره‌برداری به‌عنوان اقدام رسمی و قانونی میان کلیه ذینفعان، به‌ویژه بخش دولتی، جامعه محلی و بوم‌گردان باید تابع اصول مناسب برای توفیق در فراخوانی محتوی توسعه به منطقه مورد نظر باشد. برخی از این اصول شامل موارد زیر است:

- در اقدام رسمی بین دولت و جامعه محلی، جامعه محلی باید تا از حقوق انحصاری استفاده از منابع طبیعی به‌عنوان جاذبه بوم‌گردی مجاز و این حق باید محفوظ می‌باشد.
 - در حقوق بین دولت و جامعه محلی، جامعه محلی باید دارای یک موقعیت مناسب و توانایی مدیریت و مجوزهای لازم باشد.
 - در حقوق بین دولت و جامعه محلی، دولت باید دارای ابزار کنترل و پایش در فرایند مدیریت جامعه محلی باشد.
 - در حقوق بین دولت و جامعه محلی، لازم است شاخص‌ها و استانداردهای مورد نظر کارشناسان بخش دولتی در مدیریت منطقه میزبان در ابعاد گوناگون از جمله حفظ محیط‌زیست، حفاظت از فرهنگ و توزیع سود معقول در بین جامعه محلی، تأمین گردد.
 - در حقوق بین گردشگران و جامعه محلی، راه مدیریت و خدمات دادن به گردشگران باید روشن شود.
 - در حقوق بین گردشگران و جامعه محلی، نرخ خدمات باید روشن شود.
 - در حقوق بین گردشگران و جامعه محلی، لازم است روش‌های شکایت و اعتراض به دولت به دلیل عدم دریافت خدمات تعهد شده از طرف جامعه محلی، روشن باشد.
- به‌طور خلاصه برای مطالعات هر جامعه‌ای و در هر منطقه‌ای ضروری است تا بر اساس متغیرهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی منطقه میزبان و نوع گردشگران اقدام و اصول به تفکیک مشخص شوند. نتیجه و برون‌داد چنین نظام بهره‌برداری تبلور منافع واقعی و پایدار برای جامعه محلی و رضایت کلیه ذینفعان است. جدول

شماره یک نشان دهنده عوامل حقوق متقابل، میان کلیه بخش‌های فعالیت بوم گردی به عنوان نتایج و یافته‌های پژوهش است.

جدول شماره ۱: حقوق متقابل اعضاء صنعت بوم گردی

بخش دولتی		
جامعه محلی بوم گردان تورگردانان و دفاتر خدمات مسافرتی		
• حفظ نقش و جایگاه بخش دولتی	• تعهد به مسئولیت‌های نهفته در سفر بوم گردی	• دریافت نرخ‌های رسمی
• مشارکت در برنامه‌ریزی و فرایند تصمیم سازی	• دریافت خدمات تأیید شده و رسمی	• پرداخت مالیات
• ارائه خدمات استاندارد	• رعایت کدهای محلی	• رعایت حقوق بوم گردان
• رعایت ظرفیت برد محلی	• حفاظت از جاذبه‌ها	• معرفی صحیح مقاصد بوم گردی
جامعه محلی		
بخش دولتی بوم گردان تورگردانان و دفاتر خدمات مسافرتی		
• تأمین زیرساخت‌ها و تسهیلات	• احترام به زندگی محلی	• آموزش و آگاه نمودن بوم گردان
• بهره مالکانه	• مسئولیت نسبت به محیط زیست و جاذبه‌ها	• پرداخت هزینه‌ها
• بازاریابی فراگیر	• پرداخت هزینه‌ها	• ارائه و اجرای تورهای پایدار
• حمایت از سرمایه گذاری محلی	• بیان نقاط ضعف	• احترام به کدهای محلی
بوم گردان		
بخش دولتی جامعه محلی تورگردانان و دفاتر خدمات مسافرتی		
• تأمین امنیت محلی	• میزبانی محترمانه - دوستانه	• نرخ‌های مناسب و عادلانه
• ارائه خدمات ضروری و اورژانسی	• ارائه خدمات تعهد شده	• ارائه خدمات تعهد شده
• پایش خدمات بوم گردی ارائه شده توسط دفاتر و تورگردانان	• رعایت‌های مناسب و عادلانه	• رعایت وفاداری به مقاصد بوم گردی
	• راهتمایی خوب	• ارائه با کیفیت مقاصد بوم گردی
تورگردانان و دفاتر خدمات مسافرتی		
بخش دولتی جامعه محلی بوم گردان		
• تأمین امنیت محلی	• نرخ‌های مناسب و عادلانه	• حفظ نقش و جایگاه دفاتر و تورگردانان
• ارائه خدمات ضروری و اورژانسی	• ارائه خدمات تعهد شده	• کاربرد مسائل آموزش داده شده و رعایت استانداردها
• پایش خدمات بوم گردی ارائه شده از طرف جامعه محلی	• رعایت اولویت برای دفاتر و تورگردان وفادار	• پرداخت هزینه‌ها
• آموزش و آگاه نمودن مردم محلی	• ارائه نوآوری برای مقاصد بوم گردی در مواجهه با	• بیان نقاط ضعف
	بخش‌های چرخه حیات مقصد	

منبع: یافته‌های پژوهش

نتیجه گیری

همان‌طور که اشاره شد اظهارات ناظران و مطالعات نشان می‌دهد که حجم فعالیت‌های بوم گردی و تعداد بوم گردان در سراسر جهان روبه افزایش است. از این رو ایجاد نظم و نسق، تنظیم اصول، قواعد و چارچوب‌های اجرایی برای خط سیر مطلوب این فعالیت ضروری است. در تعریف بوم گردی دو بخش اصلی؛ حفاظت از منابع طبیعی و بهبود زندگی جامعه محلی درج شده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد مطالعات انجام شده در بخش اول از تعریف بوم گردی که بر حفاظت از منابع طبیعی و محیط زیست استوار است، دارای حجم و عمق بیشتر است. ولیکن طرق بهبود زندگی جامعه محلی کمتر مورد توجه واقع شده است. این دو بخش دارای رابطه نزدیک و متقابل هستند. الگوی نظام بهره‌برداری به عنوان نقطه الحاق و ابزاری کارا دارای کارکردی دوگانه است. از یک طرف زمینه تحقق حقوق متقابل اعضا و ذینفعان صنعت بوم گردی را مهیا و از طرف دیگر موجب حفاظت فعالانه و مؤثر جاذبه‌ها، منابع طبیعی و محیط بوم میزبان می‌گردد. همچنین استقرار نظام بهره‌برداری از مقاصد بوم گردی، زمینه فرگشت سریع‌تر چرخه حیات مقاصد را به ویژه در مرحله اکتشاف و مشارکت جامعه محلی فراهم می‌آورد. نظام بهره‌برداری از

مقاصد بوم‌گردی در این پژوهش و برای روستاهای هدف گردشگری استان اصفهان ۴۷ مورد از گویه‌های حقوقی متقابل اعضاء پنجگان صنعت بوم‌گردی (در این مطالعه به چهار بخش تقسیم شده و در واقع تورگردانان و دفاتر خدمات مسافرتی به‌عنوان یک واحد تلقی شده‌اند) با استفاده از تحلیل محتوای مصاحبه ساختار یافته ۲۱ نفر از هیات خبرگان مشخص گردید. طبق تعریف ارائه‌شده در این پژوهش، الگوی نظام بهره‌برداری مجموعه‌ای از چارچوب‌های قانونی، فنی و مدیریتی بین ذینفعان صنعت بوم‌گردی است که فرایند و ترکیب محتوی تولید خدمات (جاذبه‌ها، رفاه، فرصت‌ها و امکانات، منابع انسانی، مدیریت و سرمایه‌گذاری) در قالب سازمان اجتماعی (تعاونی، سازمان و یا عامل کارگزار) است که هدف آن ارائه خدمات صنعت بوم‌گردی با ابتنا بر تعریف واقعی بوم‌گردی پایدار در مناطق میزبان است.

منابع

- استانداری اصفهان. ۱۳۹۲. سند آمایش گردشگری استان اصفهان. معاونت برنامه‌ریزی راست‌قلم، مهدی. ۱۳۸۸، گزارش توسعه اکوتوریسم رودخانه ارمند. میراث فرهنگی صنایع دستی و گردشگری استان چهارمحال و بختیاری
- زاهدی، شمس السادات. ۱۳۹۰، مبانی توریسم و اکوتوریسم پایدار. انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی، چاپ دوم، تهران
- سعیدی، عباس. ۱۳۸۸. مبانی جغرافیای روستایی، انتشارات سمت، چاپ اول، تهران
- شهبازی، اسماعیلی. ۱۳۷۵. توسعه و ترویج روستایی. انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم، تهران
- Butler, R.W. (1980) "*The concept of tourist area cycle of evolution: implications for management of resources*", Canadian Geographer 24.
- Denman, R. (2007). "*Guidelines for community-based ecotourism development*". WWF International.
- Donald G. Reid a, Heather Mair a. & James Taylor. (2011). **Community Participation in Rural Tourism Development**. World Leisure Journal Vol. pp20-31
- Fennel, A. (2008). "*Ecotourism an introduction*". Routledge publication. Third edition. London and New York.
- Holms, A. (2011). "*Resident perspective of ecotourism as a tool for community based-ecotourism development*". Case study of Arroyo Surdido, Samana, Dominican Republic. University of Florida.
- Kiss, A. (2009). "*Is community-based ecotourism good use of biodiversity conservation funds?*" TREND in ecology and Evolution Vol.19 No.5. Elsevier Publication.
- Mark S. Reed. (2008). **Stakeholder participation for environmental management: A literature review**. Biological Conservation. 1 4 1. pp2 4 1 7 -2 4 3 1
- TIES: The International Ecotourism Society. www.TIES.org
- UNDP, (2012). "*Conservation of biodiversity in landscape of central Zagros project- No. Project: PIMS 2278*". Department of Environment- Iran
- Zeppel, H. (2012). "*Indigenous ecotourism sustainable development and management*". James Cook University, Cairns. Australia Cromwell press.
- Zhong, L. Dengb, J. Xiangc, B. (2012). "*Tourism development and the tourism area life-cycle model: A case study of Zhangjiajie National Forest Park, China*". Tourism Management 29 pp 302-317